

2016 FACEBOOK ŞEFFAFLIK RAPORU VE TÜRKİYE

TURGAY YERLİKAYA

- Facebook hükümetlerin bilgi ve içerik kısıtlama taleplerini değerlendirirken hangi yolları izlemektedir?
- Facebook şeffaflık raporunda bilgi ve içerik kısıtlama talepleri dünya sıralaması nasıl şekillenmiştir ve ülkelerin taleplerinde hangi faktörler rol oynamaktadır?
 - Türkiye bilgi, veri ve içerik kısıtlama taleplerinde dünya sıralamasında nerededir?
- Türkiye'nin sosyal medya uygulamalarının küresel ölçekteki konumu nasıl analiz edilmelidir?

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada iletişim araçlarında yaşanan yapısal değişiklikler yeni iletişim formlarının ortaya çıkmasına imkan tanımıştır. Söz konusu iletişim formlarının başında Twitter ve Facebook gibi popüler sosyal medya platformları gelmektedir. Son dönemlerde bu platformlara ilişkin sınırlandırma ve erişim engelleme gibi önlemlerin alınması özgürlüklerin kısıtlanması bağlamında konunun tartışılmasına sebep olmuştur. Facebook ve Twitter gibi önemli sosyal medya mecraları çeşitli dönemleri kapsayan şeffaflık raporları paylaşmakta ve kamuoyunun konu ile ilgili aydınlatılmasına imkan tanımaktadır. Facebook 2013 yılından bugüne altı aylık periyotlarda "Devletlerin Facebook'tan Talepleri Hakkındaki Bilgilerin Paylaşılması" başlığıyla bir rapor yayımlamaktadır. Bu raporlarda ülkelerin içerik kaldırma, hesap bilgisi ve hesaplarla ilgili diğer taleplere ait veriler ile Facebook'un bu taleplere yönelik cevapları yer almaktadır. Facebook'un Aralık ayının sonunda kamuoyuna sunduğu "Devlet Talepleri Raporu" (Ocak-Haziran) da özgürlüklerin sınırlandırılması bağlamında tartışılmış ve konu çeşitli boyutlarıyla masaya yatırılmıştır.

FACEBOOK KISITLAMA TALEPLERİNİ NASIL DEĞERLENDİRİYOR?

Devlet görevlilerinin yasal soruşturmalar kapsamında bilgi talep etmesi ile başlayan süreç, Facebook'un konuyla ilgili araştırmalarıyla beraber yeni bir aşamaya girmektedir. Facebook devletler tarafından yapılan isteklerin yasal meşruiyeti ile ilgili çalışmaları tamamladıktan sonra taleplere ilişkin ayrıntılı bilgi ve gerekçeler istemektedir. Genel olarak temel abone bilgileri ile paylaşım yapan kurum, devletlere yönelik katı bir politika izlemektedir. Hükümetler internetteki bir içeriğin kendi iç yasalarını ihlal ettiğini düşünmeleri durumunda Facebook ile iletişime geçmekte ve şikayete konu içeriğe erişimin sınırlandırılmasını talep etmektedirler. Söz konusu istekler Facebook tarafından ilgili içeriğin yerel yasaları ihlal edip etmediği incelenir. Şikayete konu içeriğin yerel yasaları ihlal ettiği tespit edildiğinde içeriğe erişim sadece ilgili ülke veya bölgeyle sınırlandırılmaktadır. Bu konuda Almanya örneğini veren Facebook, Yahudi soykırımının inkarının ülke yasalarına aykırı olduğu için bu konudaki taleplerin sonucu etkilediğini belirtmektedir. Almanya'da Yahudi soykırımını inkar eden bir

TURGAY YERLİKAYA

Lisans eğitimini 2012 yılında Kocaeli Üniversite'sinde tamamlayan Turgay Yerlikaya, yüksek lisansını 2014 yılında "Türk Medyasında Self-Oryantalizm" başlıklı tez ile Marmara Üniversitesi İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalında tamamladı. Marmara Üniversitesi Kişiler Arası İletişim Ana Bilim Dalında doktora çalışmalarını sürdüren Yerlikaya, iletişim teorileri, Osmanlı-Türk modernleşmesi, oryantalizm, İslamofobyası ve Sosyoloji alanlarında çalışmaktadır.

kişinin hesabında bu yönde bir paylaşımda bulunması durumunda konu Alman yetkililer tarafından Facebook'a bildirilmekte ve şirket ilgili içeriğe kısıtlama müeyyidesi uygulamaktadır.

ÜLKELER NEDEN KISITLAMA TALEP EDİYOR?

2016'nın Ocak-Haziran aylarını kapsayan ilk altı aylık periyodunda devletlerin veri talepleri incelendiğinde birinci sıranın Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) olduğu görülmektedir. 23 bin 854 veri talebiyle ilk sırayı alan ABD'yi 6 bin 324 taleple Hindistan, 5 bin 469 taleple de İngiltere takip etmektedir. Listenin devamında ise Fransa, Almanya ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinin olması dikkat çekmektedir. Türkiye ise 993 veri talebiyle listede dokuzuncu sırada yer almaktadır. İçerik kısıtlama taleplerinde ise 2 bin 213 ile ilk sırada olan Fransa'nın ardından sırasıyla Hindistan, Almanya, Brezilya, İsrail ve Avusturya gelmektedir. Türkiye ise bu kategoride 861 talep ile yedinci sıradadır.

İçerik kısıtlama talebinde birinci sırada olan Fransa ile ilgili bölüme bakıldığında terör saldırılarının önemli bir gerekçe teşkil ettiği göze çarpmaktadır. Toplam talep sayısının 3 bin 763, içerik kısıtlama talebinin ise 2 bin 213 olduğu Fransa'da 2015 yılında Paris'te gerçekleştirilen saldırılar ve sonrasında oluşan konjonktürde teröre destek vermek ve göz yummak Facebook'a yapılan içerik kısıtlama taleplerinin en önemli sebepleri olmuştur. Fransa'nın 2 bin 213 içe-

rik kısıtlama talebinin bin 234 tanesinin Kasım 2015'teki Paris saldırılarına ait fotoğrafların paylaşılması gerekçesiyle alındığı bilgisi de oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra Holocaust'un inkarının da suç sayıldığı ülkede, bu yönde yapılan içerik kısıtlama taleplerinin olumlu karşılandığı görülmektedir.¹ Bir diğer örnekte Almanya'da sadece Yahudi soykırımının inkarı ile ilgili 940 içeriğin kısıtlandığı ifade edilmektedir.² Sadece bu konuda alınan içerik kısıtlama sayısı Türkiye'nin son dönemdeki toplam içerik kısıtlama sayısı olan 861'den bile fazladır.

Yine benzer biçimde terör saldırıları nedeniyle daha fazla duyarlı olan ve sosyal medya aracılığı ile terör propagandasını önlemeye yönelik tedbirler alan Fransa'nın, 2016 şeffaflık raporunda 2 bin 213 gibi bir sayıyla ilk sırada olduğu görülmektedir. Kronik bir sorun olan terörle on yıllardır mücadele eden Türkiye'de kısıtlanan içerik sayısı ise sadece 861'dir ve Fransa'nın yaklaşık üçte birine karşılık gelmektedir. Almanya, İngiltere ve Avusturya gibi Avrupa ülkelerinin de talep ve içerik kısıtlama kategorilerinde ön sıralarda yer aldığı bu raporda taleplerin sayısının artmasında dönemsel şartların önemli bir etkisi bulunduğu anlaşılmaktadır.

1. "Fransa Veri Talepleri", Facebook Devlet Talepleri Raporu, <https://govtrequests.facebook.com/country/France/2016-H1/>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

2. "Almanya Veri Talepleri", Facebook Devlet Talepleri Raporu, <https://govtrequests.facebook.com/country/Germany/2016-H1/>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

TABLO 1: OCAK-HAZİRAN 2016 ARASI İÇERİK KISITLAMA TALEPLERİNDE DÜNYA SIRALAMASI

ÜLKELER	İÇERİK KISITLAMALARI		KORUMA TALEPLERİ	
	KISITLANAN İÇERİK SAYISI	KORUMA TALEPLERİ	TALEP EDİLEN KULLANICILARIN/ HESAPLARIN SAYISI	
1	Fransa	2,213	307	445
2	Hindistan	2,034	609	850
3	Almanya	1,093	249	302
4	Brezilya	1,019	777	1,517
5	İsrail	962	35	42
7	Türkiye	861	16	16

TABLO 2: OCAK-HAZİRAN 2016 ARASI TOPLAM TALEP SAYISINDA DÜNYA SIRALAMASI³

ÜLKELER	TALEP TÜRÜ	TOPLAM TALEP SAYISI	TALEP EDİLEN KULLANICILARIN/ HESAPLARIN SAYISI	BAZI VERİLERİN VERİLDİĞİ TALEPLERİN YÜZDESİ	
1	ABD	Yasal Tebligat	22.747	37.361	%80,94
		Acil Durum	1.107	1.590	%74,53
		Toplam	23.854	38.951	%80,65
2	Hindistan	Yasal Tebligat	6.282	8.221	%53,49
		Acil Durum	42	69	%69,05
		Toplam	6.324	8.290	%53,59
3	İngiltere	Yasal Tebligat	4.738	6.039	%87,78
		Acil Durum	731	1.160	%79,18
		Toplam	5.469	7.199	%86,63
4	Fransa	Yasal Tebligat	3.713	3.991	%59,66
		Acil Durum	50	54	%68
		Toplam	3.763	4.045	%59,77
5	Almanya	Yasal Tebligat	3.621	4.503	%47,17
		Acil Durum	74	96	%64,86
		Toplam	3.695	4.599	%47,52
9	Türkiye	Yasal Tebligat	984	1.188	%80,59
		Acil Durum	9	12	%88,89
		Toplam	993	1.200	%80,67

Fransa'daki terör saldırısı, ABD'nin ulusal güvenliği ilgilendiren konularda Facebook'a yaptığı başvurular ve Almanya'nın kendine özgü tarihsel şartları neticesinde ortaya çıkmış olan Yahudi soykırımını inkar yasaları, Facebook'a yapılan içerik kısıtlama dahil olmak üzere bütün taleplerin şekillenmesinde spesifik unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

3. ABD'nin raporlanmasında bazı istisnalar mevcuttur. Söz konusu bu istisna taleplere ilişkin bilgiler için bkz: "Amerika Birleşik Devletleri Emniyet Teşkilatının Veri Talepleri", Facebook Devlet Talepleri Raporu, <https://govtrequests.facebook.com/country/United%20States/2015-H2>, (Erişim tarihi: 30 Aralık 2016).

TÜRKİYE KISITLAMA TALEPLERİNDE HANGİ SIRADA?

Facebook 2016 yılının ilk altı ayı (Ocak-Haziran) için "Devlet Talepleri Raporu"nu yayımlamış ve devletlerin taleplerine ilişkin sayısal veriler paylaşmıştır. Türkiye'den 993 "veri talebi" ve 861 "içerik kısıtlama talebi" iletilmiştir. İçerik kısıtlamaları Türkiye Cumhuriyeti Mahkemeleri, Sağlık Bakanlığı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı gibi kurumlardan gelen talepler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Raporda kişisel hak ihlali, şahsi bilgilerin gizliliği, Atatürk'e hakaret ve ürün tanıtımı gibi konuların içerik kısıtlamaları taleplerine gerekçe teşkil eden hususlar olduğu görülmektedir.

TABLO 3: 2014-2016 VERİ TALEPLERİNDE TÜRKİYE'NİN YERİ⁷

	TÜRKİYE VERİ TALEPLERİ				TÜRKİYE İÇERİK KISITLAMALARI	TÜRKİYE KORUMA TALEPLERİ	
	Talep Türü	Toplam Talep Sayısı	Talep Edilen Kullanıcıların / Hesapların Sayısı	Bazı verilerin verildiği taleplerin yüzdesi	Kısıtlanan İçerik Sayısı	Koruma Talepleri	Talep Edilen Kullanıcıların/ Hesapların Sayısı
Ocak 2014- Haziran 2014	Toplam	153	249	%60,78	1,893		
Temmuz 2014- Aralık 2014	Toplam	165	278	%70,91	3,624		
Ocak 2015- Haziran 2015	Toplam	368	475	% 87,50	4,496		
Temmuz 2015- Aralık 2015	Toplam	443	503	% 84,20	2,078		
Ocak 2016- Haziran 2016	Yasal Tebligat	984	1.188	% 80,59			
	Acil Durum	9	12	% 88,89	861	16	16
	Toplam	993	1.2	% 80,67			

Geçen yılla bir kıyaslama yapılan raporun genel bilgiler kısmında dünya genelinde 2016'nın ilk altı ayında 2015'in ikinci yarısına göre yüzde 27'lik bir artış olduğu ve talep sayısının 46 bin 710'dan 59 bin 229'a yükseldiği ifade edilmektedir. Söz konusu taleplerin artmasında ABD'nin önemli bir etkisi olduğu ifade edilmiş ve yaklaşık yüzde 56'lık paya sahip olduğu bilgisi paylaşılmıştır. İçerik kısıtlama talepleri ile ilgili kısımda da bir önceki yıla göre yüzde 83'lük bir azalma olduğu ve sayının 55 bin 827'den 9 bin 663'e düştüğü bilgisine yer verilmiştir. Bir önceki dönemin içerik kısıtlama oranlarının yüksek olmasının sebebi olarak ise Fransa'da 13 Kasım 2015'te gerçekleştirilen terör saldırıları gösterilmektedir. Söz konusu dönemde Fransa'dan içerik kısıtlama yönünde önemli oranda bir talep olmuştur. 2016 yılında ilk defa hesap bilgisi ile ilgili koruma taleplerini de ele alan Facebook, 2016 Ocak-Haziran periyodunda 67 bin 129 hesap için koruma talebi istendiğini açıklamış ve bunlardan 38 bin 675'inin koruma altına alındığını aktarmıştır. Ciddi yaralanma ve ölüm riskleri gibi acil durumlarda hükümetler tarafından yapılan istekleri de ilk defa bu dönemde dikkate alan şirket yetkilileri 4 bin 129 hesap için yöneltilen acil ihtiyaç talebinin 3 bin 16'sının olumlu karşılandığı bilgisini de kamuoyuyla paylaşmıştır.⁴

4. Chris Sendorby, "Global Government Requests Report", Facebook Newsroom, <https://newsroom.fb.com/news/2016/12/global-government-requests-report-6/>, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2016).

Türkiye'den yapılan taleplere bakıldığında, toplam talep sayısının 993, talep edilen hesap bilgisi sayısının bin 200 olduğu görülmektedir. Facebook'un bu sene devreye soktuğu acil durumlarda bilgi isteğinde Türkiye'nin talep sayısı dokuzdur. İfade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiği gerekçesiyle sıklıkla tartışılan önemli bir başlık da "içerik kısıtlamaları"dır. Türkiye'nin talep ettiği içerik kısıtlama sayısının 861 olduğu görülmektedir. Türkiye'deki içerik kısıtlamaları ile ilgili değerlendirmenin yapıldığı bölümde söz konusu kısıtlamalara "Türk mahkemeleri", "Sağlık Bakanlığı", "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı" gibi kurumlardan gelen talepler doğrultusunda cevaplar verildiği ifade edilmektedir. İçerik kısıtlamalara gerekçe teşkil eden 5651 İnternet Kanunu'na uygun biçimde hareket edildiği ve taleplerin şekillenmesinde "kişisel hakların ve gizliliğin ihlali", "Atatürk'e hakaret" ve "ürün ve ticari malların düzenlenmesi" gibi hususların önemli olduğu vurgulanmaktadır.⁵ Sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerin de yasa dışı paylaşım iddialarıyla ilgili şikayetlerini dikkate alan Facebook yetkilileri, yalnızca hükümetlerin talepleriyle sınırlı bir çalışma tarzlarının olmadığını da ortaya koymaktadır.

5. "Türkiye Veri Talepleri", Facebook Devlet Talepleri Raporu, <https://govtrequests.facebook.com/country/Turkey/2016-H1/>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

SONUÇ

Türkiye'nin önceki yıllarda içerik kısıtlama talepleri ve sosyal medyaya uyguladığı muhtelif sınırlandırma girişimleri, hem ülke içinde hem de global ölçekte anti-demokratik olduğu ve özgürlükleri ortadan kaldırdığı gerekçesiyle eleştirildi. Geçtiğimiz günlerde yayımlanan ve yukarıda ayrıntılarıyla aktarılan rapordan sonra Türkiye'nin konu ile ilgili eleştirilmediği ve içerik kısıtlama taleplerinin farklı bağlamlarda ele alındığı görülmektedir. Twitter ve Facebook gibi sosyal medya mecralarına yönelik sınırlandırma girişimlerinin son zamanlarda önemli oranda artması terörün Batı ülkelerinde yankı bulması ile doğrudan ilişkilidir. Avrupa'nın iki önemli başkenti Paris ve Brüksel'de yapılan saldırılar Batılı ülkelerin terör konusunda daha ihtiyatlı bir tutum takınmalarına yol açmıştır. Örneğin yeni açıklanan raporda Facebook'tan en fazla içerik kısıtlama talebinde bulunan ülke Fransa olmuştur. Yine çeşitli sebeplerle İngiltere ve Almanya da içerik kısıtlama ve veri talebinde bulunmuşlardır. Terör örgütlerinin propagandasını engellemek ve terörü mazur gösteren Facebook yayınlarına müdahale etmek amacıyla Batılı ülke hükümetleri, sosyal medya platformları ile iş birliğini üst seviyeye taşıma kararı almışlar ve bu konuda azami duyarlılık göstermişlerdir.

Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, raporun yayımlanmasından sonra Almanya menşeli Mediengruppe isimli medya kuruluşuna yaptığı açıklamada sosyal medya mecralarının hükümetlerle daha fazla iş birliği yapmaları ve yanlış haberlerin önüne geçilmesi gerektiğine işaret etmiştir.⁶ Yine Alman-

6. Zoya Sheftalovich "Juncker Calls for Action on Fake News", Politico, <http://www.politico.eu/article/juncker-calls-for-action-on-fake-news/>, (Erişim tarihi: 28 Aralık, 2016).

ya'da Şansölye Merkel'in de daha önce işaret ettiği üzere, sosyal medya mecralarında yaygın olarak teröre destek vermekle suçlanan ve dezenformasyon yapan hesap ve internet siteleri ile mücadele edilmesi amacıyla doğrudan Başbakanlığa bağlı "dezenformasyonla mücadele merkezi" kurulması planlanmaktadır.⁷ Facebook'tan içerik kısıtlama ve veri isteği talebinde en ön sıralarda Avrupalı devletlerin yer alması konunun farklı açılardan karşılaştırmalı olarak tartışılmasına da imkan tanımıştır.

Devletler için yıkıcı sonuçlar doğuran terör eylemleri söz konusu olduğunda özgürlüklerin güvenlik lehine sınırlandırılması da tartışma konusu olabilmektedir. Türkiye'deki sosyal medya mecralarına yönelik sınırlandırmaların gerekçelerine bakılmaksızın yapılan kronik eleştiriler bu sebeple oldukça problemli bir yerde durmaktadır. Mutlak özgürlük yanlısılarıyla güncel gelişmeleri ele alan birtakım yaklaşımlar olay eksenli analizlerle bağlamı gözden kaçırmaktadır. Sadece olaya odaklanarak Türkiye'deki sistemin eleştirilmesi, kümülatif ve yapısal problem alanlarının da görmezden gelinmesine neden olmaktadır. 80'li yıllardan bu yana PKK'nın eylemlerine sahne olan Türkiye'nin, son yıllarda DEAŞ ve FETÖ gibi örgütlerin terör eylemlerine asimetrik bir biçimde maruz kalması, olaya bütüncül bir perspektiften bakılmasını zorunlu kılmaktadır. Son zamanlarda Türkiye'nin terör gerekçesiyle uyguladığı sınırlandırma girişimleri de özellikle Avrupa'daki terör saldırılarından sonra farklı boyutlarıyla birlikte tartışılmış ve özgürlüklerin acil durumlarda güvenlik lehine sınırlandırılabilmesine dair kuvvetli bir görüş oluşmuştur.

7. "Almanya Yalan Habere Savaş Açıyor", DW, 23 Aralık 2016.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI YAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayyansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington D.C. 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985